

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra praktické teologie

Bakalářská práce

DĚJINY CHUDINSTVÍ V SUŠICI DO ROKU 1938.

Vedoucí práce: Mgr. Tomáš Veber, Th.D.

Autor práce: Miroslava Fialová

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Ročník: 5.

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské (diplomové) práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

31. 03. 2012 v Českých Budějovicích

.....

Podpis

„ Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Tomašovi Veberovi, Th.D. za metodické vedení mé bakalářské práce, podnětné rady a připomínky. A dále PhDr. Janu Lhotákovi, pracujícímu v historickém pracovišti Městského muzea Šumava Sušice, za podporu při získávání pramenů k mé práci.“

OBSAH

ÚVOD	5
1. Sociální péče v Čechách do 2. Světové války	7
1.1. Raný středověk	7
1.2. Vrcholný středověk	9
1.3. Pozdní středověk	10
1.4. Novověk	11
1.4.1. Habsburská monarchie.....	11
1.4.2. Vláda Marie Terezie.....	12
1.5. Období 19.-20. Století	12
2. Historie města Sušice	14
3. Dějiny chudinské péče na Sušicku	17
3.1. Sociální ústavy	17
3.1.1. Sušický špitál	17
3.1.2. Chudinské ústavy a chorobince	18
3.1.3. Sociální péče o dělníky	19
3.1.4. Masarykovy sociální ústavy	25
3.2. Nadace a spolky zřízené na Sušicku	26
3.2.1. Lidumilný spolek	27
3.3. Almužny	29
3.4. Péče o děti a mládež	30
3.4.1. Poradna „Našim dětem“	31
3.4.2. Česká okresní péče o mládež	31
3.5. Péče o nezaměstnané ve 20. Století	32
ZÁVĚR	35
Seznam použitých zdrojů	36
Seznam příloh	38
Přílohy	39

Úvod

Historie města Sušice je jedna z nejméně prozkoumaných u nás. Důvodem je, že v minulosti byla Sušice postižena řadou ničivých požárů, kdy shořela většina historické dokumentace¹, ale i přístup města k archivním záznamům. Jak uvádí Josef. A. Gabriel ve svém díle *Královské město Sušice a okolí*, tak byla pravděpodobně velká část archivních dokumentů zavezena do papíren jako starý papír a dokonce do archivních dokumentů kupci balili své zboží.²

Mé původní téma bakalářské práce bylo Chudobinec v Sušici po roce 1945.

Během bádání v Městském muzeu Šumava Sušice se nepodařilo nalézt žádné prameny, které by se týkaly tohoto tématu. Po druhé světové válce písemné prameny v otázce chudinské péče mlčí. Je velmi pravděpodobné, že během války chudobinec zanikl, a proto žádné mladší prameny v archivech neexistují. To mi potvrdil i PhDr. Jan Lhoták z historického pracoviště v Muzeu Šumava Sušice. Kvůli válkám došlo k velkým změnám ve všech městech, a v Sušici to nebylo jiné. Proto jsem se tedy rozhodla najít počátky chudinské péče a vznik chudobince.

Důvodem, proč jsem si vybrala toto téma, je, že pocházím právě z města Sušice. Během zpracovávání zdrojů jsem zjistila, že neexistuje žádný pramen, který by shrnul počátky chudinství a jeho vývoj v dalších letech a to se tedy stalo cílem mé práce.

Jak jsem uvedla na začátku, historie Sušice není ucelená a neexistuje příliš dostupných pramenů. Přesto se mi podařilo získat mnoho informací o historii chudinství, především tedy z 19. století. Většina zdrojů pochází z Muzea Šumava Sušice. Jedním z nejdůležitějších pramenů byl Sborník Sušicka, dále publikace od Kajetána Turka *O vývoji sociální péče o dělníky v továrně na sirky*.³ Toto dílo zachycuje počátky systematické sociální péče v Sušici. Továrna Solo byla průkopníkem

---

¹ BARTOŠOVÁ, J. *Zmizelé Čechy. Sušice*. Praha: Paseka, 2007. ISBN 978-80-7185-842-3.

² GABRIEL, J. A. *Královské město Sušice a jeho okolí, aneb Popis všech v okrese Sušickém ležících měst, městeček, vesnic, samot, kostelů, hradů a tvrzí, všech zemských panství a statků*. Praha: Tiskem Dra. Edwarda Grégra, 1868.

³ TUREK, K. Dějiny veřejné péče o chudé v Sušici od 14. Století. In: *Spořitelna města Sušice. Padesátá prvá účetní zpráva 1936*. Sušice, 1937, s. 20-34.

péče zaměstnavatele o své dělníky v okolí Sušicka. Dalším důležitým pramenem byla publikace o Lidumilném spolku od Josefa A. Gabriela⁴ a stejně tak i jeho monografie

o Sušici *Královské město Sušice a okolí*.⁵

Při bádání jsem neopomněla ani regionální tisk Sušické listy či kroniku města Sušice. Kroniku do pramenů neuvádím, jelikož obsahuje opisy zmíněných pramenů popř. články z místního tisku. Je to zřejmě dáno tím, že první kroniky vznikly až mnohem později po událostech, které dokumentují.

Dalším úskalím mé práce bylo také to, že některé zdroje byly na úrovni pouhých strohých seznamů názvů fundací, jmen „lidumilů“ a velmi těžko se z nich skládaly ucelené informace.⁶

Prameny k vývoji chudobince v Sušici po roce 1945 nemáme. Existují ale mladší zdroje vypovídající o vzniku chudinské péče na Sušicku. Má práce je tedy věnována období od 14. století až po rok 1938, tedy od prvního dochovaného, písemného pramene až po poslední zmínky o běžném životě města, který se po 2. světové válce změnil.

Při zpracování tématu své práce jsem provedla důkladnou rešerši a komparaci všech dostupných zdrojů, jejichž kusé informace budu v této práci syntetizovat.

První část práce obsahuje počátky chudinství a vznik sociální péče v Čechách v jednotlivých historických obdobích, druhá část práce vypovídá o stručné historii města Sušice. Třetí část je věnována dějinám chudinské péče v Sušici od vzniku prvního špitálu. Popisuje vznik dalších ústavů pečujících o chudé a nemocné, jedním z hlavních jsou Masarykovy sociální ústavy. Další větší kapitolou je péče o dělníky v továrně Solo. Také se zde věnuji vzniku a existenci charitativních nadací a spolků, zejména tedy Lidumilného spolku. Práce dále popisuje, v jaké míře byla v minulosti akceptována žádost o almužnu. V neposlední řadě je zde představena poradenská činnost v Sušici, péče o děti a mládež a starost obce o nezaměstnané.

---

⁴ GABRIEL, J. A. *Počátek a postup spolku lidumilného, roku 1814 v královském městě založeného*. Praha, 1861.

⁵ GABRIEL, J. A. *Královské město Sušice a jeho okolí, aneb Popis všech v okresu sušickém ležících měst, městeček, vesnic, samot, kostelů, hradů a tvrzí, všech zemských panství a statků*. Praha: Tiskem Dra. Edwarda Grégra, 1868.

⁶ To se týká např. regionálního tisku *Sušické listy*.

1. Sociální péče v Čechách do 2. světové války

1.1 Raný Středověk

Ve středověku byla péče o chudé a nemocné prezentována jako projev zbožnosti. Tato bohubilá vlastnost patřila především panovníkům a církevním hodnostářům. Knížata a ostatní členové knížecí rodiny byli často pojmenováni jako „*otcové*“ a podporovatelé osiřelých dětí a ochránci a utěšitelé vdov.⁷ Knížata přijímala poutníky a sytila chudobné, stejně tak i církve. Církevní hodnostáři navštěvovali nemocné. Důraz se kladl především na péči o sirotky a vdovy.⁸

Avšak byla to především součást propagandy panovníka, která byla zaměřena účelově, aby se panovník ukázal v tom dobrém světle. Nemohla však stačit k tomu, aby se doopravdy vyřešily problémy chudoby, stáří a nemocí. Ve středověké společnosti mezi hlavní problémy patřily neustálé hospodářské potíže, které způsobovaly klimatické změny a neustálé války, nedokonalé zdravotnictví a příšerné hygienické podmínky. Stále se opakovaly hladomory, způsobené přírodními katastrofami. V důsledku špatné úrody docházelo ke zdražování potravin, stupňovala se bída a střední vrstvy byly ožebračeny. Lidé jedli nekvalitní potraviny – maso uhynulých zvířat, často i zemřelých lidí, šířily se epidemie a v zemi nekontrolovatelně rostla úmrtnost.⁹

Například roku 1043 při takovém hladomoru zemřela téměř třetina obyvatel. V roce 1142 nastal hlad v důsledku občanské války. Mezi ty, co se staraly o nemocné, chudé a staré patřily řeholní řády. Nejstaršími byli Benediktini. Pro ně byla péče „o chudé, jejich ošacení, jídlo, nemocné, umírající a pohřbívání mrtvých „nástrojem dobrých skutků“. Bohužel se především starali o své příslušníky řádu, popřípadě rodiny svých fundátorů. Jejich nemocní byli osvobozeni od práce a půstů. Byly pro ně zřizovány speciální pokoje, popř. rovnou celé domy v blízkosti kláštera, kde jim byl přidělen pečlivý a starostlivý služebník, který se o ně staral. Největší odpovědnost

---

⁷ BLÁHOVÁ, M. Péče o chudé a nemocné v přemyslovských Čechách. In *Curatores Pauperum. Zrodla i traduje kultury charytatywnej Europy Srodkowej*. Katowice, 2004, s. 114 – 132.

⁸ Srov. Tamtéž.

⁹ Srov. Tamtéž.

v péči o své nemocné měl opat, který dohlížel na služebníky, zda se dobře starají o své svěřence.

V této době bylo tedy nemožné se postarat o chudé nemocné, a vzhledem k vysoké úmrtnosti v období epidemií nebyla země s to všechny své mrtvé pohřbít. Pro nemocné, kteří byli nakaženi infekční chorobou, především leprou, byly zřizovány speciální útulky, mimo městské hradby. Ne ale proto, aby se jim zde zlepšil jejich zdravotní stav, ale aby byli izolováni od ostatního obyvatelstva.¹⁰ Naštěstí malomocných nebylo v Čechách mnoho. Jedná se o nemoc, která se vyskytuje spíše v teplejších krajinách. Pokud se malomocný dotknul zdravého, hrozilo za to upálení.¹¹

Jednou z mála pomocí bylo rozdělování almužen, které bylo nařízené pravidelně vždy o církevních svátcích, především o Velikonocích. Významnou pomocí bylo také zřizování špitálů, které v tehdejší době sloužily jako ubytovny pro kupce a poutníky. Díky vlivu křesťanství rozšiřovaly svou působnost na péči o chudé a nemocné, postižené, staré, sirotky a chudé vdovy. Jejich role byla tedy hlavně charitativní. Tyto špitály byly zřizovány především ve větších městech, kde zvýšený počet obyvatel spolu se špatnými hygienickými podmínkami a nepravidelným příjmem, ohrožoval lid mnohem více než na venkově. O špitály se staraly především rytířské řády, jedním z nich byl řád johanitů. První špitál v Čechách založil Boleslav I. v roce 929. Sloužil jako azyl pro 12 chudých¹² - 12 proto, že bylo 12 apoštolů. Stejně tak to platilo i pro ostatní, později založené špitály, i když číslo 12 bylo častokrát převyšováno.¹³ Tento špitál zanikl vznikem dalších špitálů.

---

¹⁰ Srov. BLÁHOVÁ, M. Péče o chudé a nemocné v přemyslovských Čechách. In *Curatores Pauperum. Zrodla i traduje kultury charytatywnej Europy Srodkowej*. Katowice, 2004, s. 114 – 132.

¹¹ Srov. ČECHURA, J. *České země v letech 1378-1437. Lucemburkové na českém trůně*. Praha: Libri, 2000. ISBN 80-85983-98-2.

¹² Srov. KODYMOVÁ, P. Sociální práce do druhé světové války. In: *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2001, s. 111-123. ISBN 80-7178-473-7.

¹³ Srov. BLÁHOVÁ, M. Péče o chudé a nemocné v přemyslovských Čechách. In *Curatores Pauperum. Zrodla i traduje kultury charytatywnej Europy Srodkowej*. Katowice, 2004, s. 114 – 132.

1.2. Vrcholný středověk

V první polovině 13. století se zvyšovaly nároky na péči o chudé a nemocné, rostl počet obyvatel a s tím i počet chudých. Měšťané, šlechtici i církve zakládali špitály v královských i vrchnostenských městech, bohužel se nedochovala přesná data vzniku.¹⁴

Od druhé poloviny 13. století jsou dochovány písemnosti o charitativní činnosti rytířských řádů, především johanitů. V roce 1223 Anežka Přemyslovna založila klášter svatého Františka pro klarisky a františkány. V blízkosti kláštera zřídila také špitál, o který se staralo špitální bratrstvo. Král Václav I. přijal klášter i se špitálem pod svoji ochranu a udělil jim zvláštní imunity. V roce 1235 darovala královna Konstancie špitálu pozemky na poříčí, aby se mohl špitál přestěhovat. Špitál se neřídil františkánskými pravidly, ale pravidly řehole svatého Augustina. Nemocným se věnovali členové bratrstva, kněží, laikové i řádové sestry, ale ty jen do konce 13. století.¹⁴

Stavěly se další špitály, které sloužily především k péči o chudé a nemocné. Jedním z nich byl Křížovnický špitál, který se mohl starat až o 85 chudých. Jelikož Týnský špitál zanikl díky špatnému hospodaření, Křížovnický ústav se stal na čas jednou z hlavních podpor pro chudé v Praze. Špitály začaly vznikat i v Brně a v Olomouci. Špitál svatého Františka, tedy Křížovnický špitál byl hlavním špitálem mezi ostatními ústavy tohoto typu a byly mu postupně podřizovány ostatní špitály.

Špitály zakládali především měšťané nebo páni měst z jejich soukromého majetku. Základní jmění majetku špitálů bylo zvětšováno potomky zakladatelů, ale i dalšími osobami. Mezi hlavní příjmy špitálů patřily výnosy z nemovitého majetku. Některé fundace dostávaly například desátek ze všech soudních pout v daném okrese. Vybíraly se almužny. Špitály byly také osvobozené od některých poplatků.¹⁵

Ne všichni žebrající o almužnu si ji opravdu zasloužili. Mnoho z těchto lidí se snažilo využívat dobroty ostatních a schválně si stoupalo ke kostelům a žebrolo, i přes to, že mohli pracovat. V té době každý správný křesťan měl být soucitný ke všem žebřákům, a tak si tito „chytráci“ přišli na své.¹⁶ Dvě sociální skupiny, které v té době bývaly „trpěné“ byly sirotkové a senioři. O sirotky se neměl kdo starat, takže se

¹⁴ Srov. BLÁHOVÁ, M. Péče o chudé a nemocné v přemyslovských Čechách. In *Curatores Pauperum. Zrodla i traduje kultury charytatywnej Europy Srodkowej*. Katowice, 2004, s. 114 – 132.

¹⁵ Srov. Tamtéž

¹⁶ Srov. RHEINHEIMER, M. *Chudáci, žebřáci a vaganti*. Praha: Vyšehrad, 2003, s. 71-75. ISBN 80-7021-579-8

potulovali po ulicích. Senioři nemohli již pracovat a zůstávali tak „na krku“ rodinám, kde se čekalo na jejich smrt.¹⁷

Vznikají nalezince pro odložené děti. Velmi často se stávalo, že ženy otěhotněly s někým z vyšší vrstvy, často děvečky se svými pány, apod. bohužel tím ztratily v té době svoji důstojnost, musely odejít ze statku a nebyla jim často přiznána žádná podpora, jelikož se za svoji chudobu mohly samy. Ty to ženy se často ubíraly k nelegálním potratům, snažily se tajit své těhotenství a po porodu své děti hodily do studen apod., tyto ženy byly za své jednání stíhané a odsuzovány trestem smrti. Proto se začaly objevovat nalezence, kam nepřicházely jen děti nemanželské, ale často i děti manželské, jejich rodiče neměli peníze na to, aby je uživil. Často si děti ale vyzvedli, když trochu povyrostli, proto své děti před odložením označili zvláštním znamením. Nalezence jinak fungovali anonymně. Bohužel ani to nebylo pro děti spása, většina dětí pomřela díky příšerným tamějším podmínkám .¹⁸

---

¹⁷Srov. ČECHURA, J. *České země v letech 1378-1437. Lucemburkové na českém trůně*. Praha: Libri, 2000, s. 323-329. ISBN 80-85983-98-2.

¹⁸ Srov. RHEINHEIMER, M. *Chudáci, žebráci a vaganti*. Praha: Vyšehrad, 2003, s. 66-70. ISBN 80-7021-579-8.

1.3. Pozdní středověk

Ve středověku existovala církevní zařízení pro chudé, soukromé almužny a nadace, ale státní chudinská péče bohužel zatím ne. Ta se začala projevovat až v pozdním středověku, kdy soukromé a církevní podpory nemohli stále stoupající počet chudých zvládnout. I když se zdálo, že životní úroveň obyvatel stále stoupá a žebrák ve 14. století byl materiálně mnohem lépe zabezpečen než žebrák ve 13. století., opak byl pravdou. Byl to důsledek toho, že vyšší třída stále více bohatla a tím se tvořily větší rozdíly mezi společenskými vrstvami. Bohatým bylo dobře, a tak žebráky podezírali z předstírané chudoby. Od 14. století se přestaly rozdávat almužny, ale začala se přidělovat podpora určitým sociálním skupinám. Z církve přešla chudinská péče do městské správy.¹⁹

1.4. Novověk

V 16. století se začala rozlišovat, kdo si podporu zaslouží a kdo ne. Kterium bylo, kdo může a chce pracovat. Sociální péče směřovala k těm, kteří ji opravdu potřebovali, tedy slabí, nemocní, staří, chromí, slepí, sirotci a vdovy. Ostatní byli vyloučení. Ten kdo byl zdravý a nepracoval, byl brán jako lenivý a neměl nárok na podpory. Ti jsou nebezpeční pro společnost. Vztah k chudým se tedy vyvíjí podle práce, zda chudý pracovat nemůže, protože je nemocný či jen proto, že se mu nechce.²⁰

1.4.1. Habsburská monarchie

V této době se zakládají sirotčince. Na chudé přispívají města i šlechta. Další institucí je „nadání“. Spravuje dědické odkazy, finanční podporu poskytují pouze výjimečně. V průběhu několika let se začínají žebráci dělit na „domácí a cizí“. Ti druzí byli vyhnáni z měst. V městech byla žebrákům určena konkrétní místa, kde se mohli

---

¹⁹ Srov. RHEINHEIMER, M. *Chudáci, žebráci a vaganti*. Praha: Vyšehrad, 2003, s. 66-70. ISBN 80-7021-579-8.

²⁰ Srov. MAREŠ, P. *Sociologie nerovnosti a chudoby, ediční řada Základy sociologie, 6. Svazek*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999, s. 89-93. ISBN 80-85850-61-3.

zdržovat.²¹ Tzv. Tříbení žebráků je důkaz, že společnost se k nim staví spíše represivně. Povolení žebrat mají jen ti, kdo dokážou, že se jinak živit nemohou a že vyžebranou almužnu nepropijí. Těm ostatním hrozí i useknutí ruky.²²

Roku 1601 byl vydán Alžbětinský chudinský zákon o standardech chudinské péče, na kterou se začaly vybírat daně. Díky intervenci státu se začíná vyvíjet sociální péče. Vzniká administrace chudinských podpor. Na počátku 17. století je v povědomí, že povinností všech farností je „*dát práci všem, kdo chtějí pracovat, dát chléb těm, kdo pracovat nemohou a uvěznit všechny, kdo pracovat nechtějí.*“²³

Ze špitálů se stávají tzv. domy práce. Nejsou tedy jen pro chudé nemohoucí, ale zavírají se sem lidé, co pracovat nechtějí, tzv. povaleči. Jsou zde nuceni pracovat pro institut. Společnost se domnívá, že tuto skupinu obyvatel vychová prací, aby změnila svůj postoj k životu. Mají zde i možnost se naučit řemeslné práce, aby si snáze našli zaměstnání. Je zde velmi tvrdý režim, který platí i pro děti. Projevuje se tedy snaha o převýchovu prací.²⁴ Lidé jsou vyzýváni, aby případné dary věnovali tzv. Hodným chudým, to znamená staří, nemocní či postižení lidé, kteří pracovat opravdu nemohou, nikoliv vypočítavým lenochům. S tím souvisela snaha osvícenské vlády, aby finance z charity směřovaly jen určitým organizacím.²⁵

1.4.2. Vláda Marie Terezie a Josefa II.

Začínají se stavět nemocnice, projevuje se snaha zakládat tedy instituce nejen azylové, ale konečně taky léčebné. V roce 1779 hrabě Jan Buquoy zřizuje na svých panstvích tzv. chudinský ústav, později se nazývá Spolek lásky k bližnímu. Zde se o sbírky stará farář, který je rozděluje potřebným. Za vlády Marie Terezie se zavedla povinná školní docházka, tím se do škol dostali i tzv. děti ulice, jejichž rodiče sice pracovali, ale o děti se nestarali. Zařízení typu nalezince a sirotčince byla i tak plná. Místo potulování dětí musely do školy, pod hrozbou, že jinak rodiče ztratí nároky na veškeré podpory.

---

²¹ Srov. KODYMOVÁ, P. Sociální práce do druhé světové války. *Základy sociální práce*. S. 111-117.

²² Srov. Tamtéž.

²³ MAREŠ, P. *Sociologie nerovnosti a chudoby, ediční řada Základy sociologie*, 6. Svazek. S. 90-91.

²⁴ Srov. Tamtéž.

²⁵ Srov. MALÝ, T. Konec barokní caritas? Od tradiční strategie spásy k racionální charitě. In *Církev a zrod moderní racionality. Víra – pověra – vzdělanost – věda v raném novověku*. Praha: Historický ústav, 2008, s. 165 – 167. ISBN 978-80-7286-138-5.

Za Josefa II. byly zrušeny veškeré instituce, které z hlediska hygieny nevyhovovaly a zakládaly se nové zdravotně – sociální vyhovující zařízení. Díky Josefu II. byly ve všech Slovansko-německých zemích zřízené farní chudinské ústavy, které se později staly základem „veřejného chudinství“ Tyto ústavy byly podporovány jak veřejnými sbírkami, tak různými dary, dědictvím, apod. Za císaře Josefa II, byla chudinskému proudu odkázána polovina jmění zrušených bratrstev.²⁶

1.5. Období 19.-20. století

V roce 1863 se ruší farní ústavy, jejichž majetek je převeden na příslušné obecní chudinské pokladny a v roce 1868 dostávají obce povinnost starat se o své občany, kteří se ocitli v nouzi. Obec je povinna takovýmto lidem poskytnout stravu, ošacení, léky, popř. je umístit do patřičného sociálního ústavu.

V 19. století díky válkám dochází k velkému zbídačení obyvatelstva, to se odráží hlavně na dětech, které musí již od útlého dětství pracovat. Péče o děti a mládež zatím není, práva dítěte jsou sice opatřeny zákony, a pokud je dítě zanedbané, soud je může odebrat rodičům, nic to však neřeší, jelikož je pak města nemají, kde ubytovat. Změna nastává až na počátku 20. století, kdy vznikají první vychovatelný a zemský výbor v Čechách zřizuje Zemský sirotčí fond, který poskytuje finanční příspěvky pěstounům.²⁷

Během 20. století se sociální péče začala více zajímat o potřebné, aby se jim dalo lépe pomoci. Společnost pochopila, že jednorázová pomoc neřeší životní situaci potřebného a je třeba se člověku v nouzi více věnovat a snažit se najít řešení, např. jak najít práci, co proto dotyčný může udělat.²⁸

---

²⁶ Srov. TUREK, K. *Dějiny veřejné péče o chudé v Sušici od 14. Století*. In *Spořitelna města Sušice. Padesátá prvá účetní zpráva 1936*. Sušice, 1937 s. 21-34.

²⁷ Srov. KODYMOVÁ, P. *Sociální práce do druhé světové války. Základy sociální práce*. S. 111-117.

²⁸ Srov. Tamtéž.

Po první světové válce se musely všechny země vypořádat s dalšími sociálními problémy. Lidé neměli, kde bydlet, během válek se nestavělo, zranění vojáci přicházeli z front, zvýšil se počet vdov a sirotků. Organizují se stravovací akce po venkovech, zakládají se poradny pro matky s dětmi, vznikají ministerstva sociální péče. Dochází vlastně k rozvoji sociální péče, zaměstnavatelé zřizují sociální pojištění pro své zaměstnance pro případ nemoci či stáří. Zastupitelské okresní úřady měli za úkol budovat okresní chorobince, chudobince, sirotčince, nemocnice, a stravovny. Chudinská péče v menších obcích byla omezována na minimum, kde se vyzimila jen na poskytnutí nejnnutnější obživy. Začaly se zakládat školy pro sociální pracovníky.²⁹

---

²⁹ Srov. KODYMOVÁ, P. Sociální práce do druhé světové války. *Základy sociální práce*. S. 111-117.

2. Historie města Sušice

Sušice, často nazývaná také „Brána Šumavy“, leží v nadmořské výšce 465 metrů v údolí mezi Svatoborskou vrchovinou a kopcem Kalovy. Městem protéká řeka Otava. Žije zde okolo 11 500 obyvatel. Sušice leží v Plzeňském kraji. Název Sušice pravděpodobně vychází z německého Shutenhoven, tedy suché místo uprostřed říčních ramen. Sušice pak vzniklo příponou -ice z přídavného jména suchá.³⁰

První písemné zprávy pocházejí ze 13. století, je však jisté, že město mělo svoji dlouhou minulost i před tím. Díky své poloze asi nepatřilo v hluboké minulosti k nejvyhledávanějším lokalitám, jelikož se nacházelo v místě bažin a pralesu. Archeologické nálezy již z doby kamenné však dokazují, že snaha o osídlení zde byla. První větší pokus byl asi v 5. století p. n. l. nájездem Keltů, kteří si zde vybudovali pevné hradiště na Vrchu Sedlo u Albrechtic. Dnes je zde vybudována vyhlídka, která je častým cílem turistů. V 6. století se zde objevili Slované, to opět dokládají archeologické nálezy. V 10. století byla tato krajina již hustě osídlená, vznikaly zde zemské osady a začalo se tady rýžovat zlato.³¹

Z roku 1233 se dochovala první zpráva o Sušici, kdy tehdejší majitel Sušice Albrecht IV. z Bogenu daroval patronát nad sušickým farním kostelem Windberskému klášteru. Bogenové byli ve 12.-13. století významným rodem. S největší pravděpodobností dostali Sušici za vojenskou pomoc českým knížatům. Není dochováno přesné datum, ale muselo to být tedy před rokem 1233. Poté, když zemřel Albrecht III. z Bogenu, jeho manželka Ludmila se provdala za Ludvíka I. Bavorského a tím se tedy spojily Přemyslovci s Wittelbachi. Když zemřel syn Ludmily, Wittelbachové zdělili bogenský majetek a tím i Sušici. Jenže o rakouské země usilovali i Přemyslovci. Na určitou dobu jim patřila i Sušice, ale po nevydařené bitvě museli Sušici vrátit Wittelbachům. Nakonec se dohodnou na rozdělení bogenského dědictví

---

³⁰ KUČA, K. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezku. VII. díl, Str – U*. Praha: Libri, 2008, s. 196-208. ISBN 978-80-7277-041-0.

³¹ Srov. Informační server ŠumavaNet.cz ve spolupráci s Městským úřadem Sušice. *Sušice, brána Šumavy. Sušice a okolí* [online]. Sekce historie a současnost [cit. 2012-03-05]. Dostupné na WWW: <http://www.sumavanet.cz/susice/historie.asp>.

a Sušici získávají opět Přemyslovci. Bohužel není známo, kdy se Sušice stala vlastně královským městem. Můžeme se pouze domnívat, že to bylo za Přemysla Otakara II. v době, kdy zakládal královská města.³²

V roce 1290 se poprvé objevila městská pečeť. Díky své poloze, kdy se Sušice nacházela na spojnici jihočeského Pootaví a bavorského Podunají, se brzy stala středem zájmu. Pomohl tomu i výskyt zlata, které se zde rýžovalo.³³

V roce 1322 povolil Jan Lucemburský obehnání města hradbami. To dokládá kamenná deska, která je v současnosti umístěna na radnici v Sušici. Tato deska patří k nejstarším památkám Sušice.³⁴ V překladu je na desce napsáno: „*Léta páně 1322 Jan První, český a polský král kníže Lucemburský, syn Jindřicha, císaře římského, nejmocnějšího, toto město dal obehnati hradbou, kteréhožto vznešeného krále a jeho potomků věčná památka budiž na nebesích.*“³⁵

Jan Lucemburský potvrdil sušickým jejich statky, zvláště pak zlaté doly. Nástupci Jana Lucemburského pak městu dali další privilegia, např. úleva v placení královské berně, potvrzení milového práva, právo vybírat clo z přeháněného dobytka. V roce 1408 Sušice získala právo pořádat osmidenní vánoční trhy, které museli navštívit všichni kupci cestující z Bavor.³⁶

V době husitských válek stála Sušice na straně Husitů, a sušičtí se zúčastnili téměř všech husitských bitev. Po husitské porážce se Sušice opět podřídila zemské jednotě. V 16. století začalo upadat rýžování zlata, ale Sušice bohatla z obchodu na zlaté stezce, po které se dovážela především sůl. Začaly spory mezi okolními městy ohledně práva solního skladu, Sušice a Klatovy tehdy vyhrály a vymohly si právo na svobodné solné sklady. Roste obchod se sladem a obilím. V těchto obdobích docházelo k častým požárům města, kvůli kterým město přišlo o spoustu historických dokumentů. Pozitivní ale bylo, že se město přestavělo a vznikla nová radnice uprostřed náměstí a krásné renesanční stavby, které dodnes na náměstí můžeme vidět.³⁷

---

³² Srov. KUČA, K. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. VII. díl, Str – U*. Praha: Libri, 2008, s. 196-208. ISBN 978-80-7277-041-0.

³³ Srov. Tamtéž.

³⁴ Srov. BARTOŠOVÁ, J. *Zmizelé Čechy. Sušice*. Praha: Paseka, 2007. ISBN 978-80-7185-842-3.

³⁵ Srov. KUČA, K. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. VII. díl, Str – U*. Praha: Libri, 2008, s. 196-208. ISBN 978-80-7277-041-0.

³⁶ Srov. Tamtéž.

³⁷ Srov. Tamtéž.

Po třicetileté válce se Sušice ocitla v krizi. Sice se jí netýkaly násilné akce, jelikož se dobrovolně dne 27. září vzdala, avšak město bylo ekonomicky vyčerpáno dlouhodobým ubytováním vojsk. V roce 1707 vypukl v Sušici nejničivější požár, který zničil téměř vše, a Sušice se opět přestavovala. Vznikla tak naše nová barokní radnice. Po zbytek 18. století se Sušice vzpamatovávala z požáru. Na počátku 19. století se začaly likvidovat městské brány a hradby, které se rozprodávaly na stavbu nových domků. Začaly vznikat menší výrobny, např. Schwarzkopfovy koželužny, výrobní záparek Alberta Scheinosta, kterou později převzal Bernard Fürth. Ve druhé polovině 19. století se Sušice rozvíjela jako sídlo okresních úřadů.³⁸

---

³⁸ Srov. KUČA, K. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. VII. díl, Str – U*. Praha: Libri, 2008, s. 196-208. ISBN 978-80-7277-041-0.

3. Dějiny chudinské péče na Sušicku

Účinná láska k bližnímu, tedy lidumilství, se v Sušici projevuje již ve 14. století, kdy se obec začala snažit o založení prvního špitálu ve městě.³⁹

3.1. Sociální ústavy na Sušicku

První zmínka o sociální péči v Sušici začíná stavbou místního špitálu ve 14. století. Informace o nějakém jiném ústavu z dřívější doby jsem nenalezla, pravděpodobně nejsou vůbec dochovány.

3.1.1. Sušický špitál

Dne 30. ledna 1352 Karel IV. povolil mistru konventu, aby v Sušici na předměstí byl zřízen špitál s domem a kaplí a každý bude mít právo na jeho služby. Karel IV. musel také žádat o povolení pražského arcibiskupa Arnošta. Několik let se ale se založením špitálu otálelo, a proto se v letech 1360-1364 obyvatelé Sušice znovu obrátili na Arnošta z Pardubic, aby zde založil špitál pro nemocné a chudé. Pro Sušici byl špitál velmi důležitý, počet chudých a nemocných rostl a nebyly prostředky, jak se o ně starat. Poté tedy byl ústav založen i s Kaplí sv. Alžběty. Stavba byla dokončena v roce 1372.⁴⁰

Špitál byl vystavěn na horním předměstí v místech, kde je starý hřbitov a obecní dům čp. 17/III a 98/III. Kaple byla postavena asi tam, kde je nyní kostel Panny Marie.⁴¹

Sušičtí byli za špitál velmi vděční a v jejich řadách se našla spousta lidumilů, kteří špitál chtěli materiálně podpořit. Například Ondřej řečený Czotel, sušický měšťan, věnoval spolu s manželkou špitálu dvůr se vším příslušenstvím (stavby, pole, zahrady) v Dobrušíně, za něhož se odváděl pouze roční plat 24 grošů českému králi a daně Sušici, mlýn položený na potůčku, za který se králi odváděl roční důchod 15 grošů a daně Sušici. Dalšími dobrodinci byli Hertlinus, zvaný Mautner, který daroval své pole blízko Králčic, z něhož se odváděl ročně jeden groš faráři a knězi Nezalicického kostela

---

³⁹ Srov. TUREK, K. Dějiny veřejné péče o chudé v Sušici od 14. Století. In Spořitelna města Sušice. Padesátá *prvá účetní zpráva 1936*. Sušice, 1937, s. 20-34.

⁴⁰ Srov. Tamtéž.

⁴¹ Srov. Tamtéž.

a Handlinus ze Sušice, který daroval pole, za které se daň odváděla pouze obci.⁴²

Vrchní správa špitálu náležela vikárovi jako správci děkanského kostela, rychtáři a městské radě obce. Vikář byl povinen ustanovit zvláštního kněze pro špitál, který byl zároveň správcem tohoto zařízení. Kněz sloužil v kapli bohoslužby a nemocné obsluhoval svátostmi. Dostával od obce 6 kop grošů ročně a z Dobršínského dvora 1 měřici ovsa, 4 slepice a 48 vajec. To mu bylo vypláceno na sv. Havla a sv. Jiří. Vikář dostával dvacetinu ze všech věnovaných darů i odkázaných závětí, aby byl co nejhorlivější v propagaci špitálu. Mimo jiné mu příslušely dary, které věřící obětovali při slavnostních mších ve špitále. Do pokladnice špitálu náležely i pokuty za přestupky.⁴³

V roce 1771 se nařizuje, kolik chudých se má ročně podělovat a podle toho se zřídila nadační listina. Nebyl to tedy špitál, ale jen malý zaopatřovací ústav. Chalupa špitálu patří obci a nebyla založená jako špitál, nýbrž jen jako občasná noclehárna pro chudé, nemocné a pocestné.⁴⁴

Z roku 1799 se dochovala zpráva o špitále, kde se uvádí, že vlastně nikdo netuší kdy přesně a za jakým účelem byl špitál zřízen. Existuje pouze listina vepsána v městských knihách z roku 1586 o tom, kterak paní Magdalena Běšinová z Merklina složila 500 kop, za které se chudí měli ošacovat.⁴⁵

3.1.2. Chudinské ústavy a chorobince

Dne 9. listopadu 1782 byl založen chudinský ústav. V jeho čele byl děkan. Jemu pomáhali tzv. otcové chudých a účetní. Při volbě otců chudých se především dbalo, aby to byli lidé počestní, důvěryhodní a vážení, kteří jsou existenčně zabezpečeni. Největšími příjmy byly pro ústav dobrovolné dary bohatých lidí, kostelní sbírky a pokladnička s milodarem u kostela. Císař Josef II. přikázal, aby se polovina jmění ze zrušených bratrstev darovala právě ústavu chudých.⁴⁶

Mimo jiné se do pokladny pro ústav odvádí např. i pokuty, poplatky za povolení ke svatbě, ke stavbě, apod..⁴⁷

---

⁴² Srov. TUREK, K. Dějiny veřejné péče o chudé v Sušici od 14. Století . In *Spořitelna města Sušice. Padesátá prvá účetní zpráva 1936*. Sušice, 1937, s. 21-34.

⁴³ Srov. Tamtéž.

⁴⁴ Srov. Tamtéž.

⁴⁵ Srov. Tamtéž.

⁴⁶ Srov. Tamtéž.

Podle zprávy z roku 1884 „posel ze Sušice, 18. srpna 1884 č. 23 se situace s ústavem pro chudé horší. Rok od roku ubývá dobrodinců, kteří by na ústav posílali dary a tím se zvyšují počty chudých a díky tomu se zvedají i náklady ústavu.

Roku 1842 je zřízen ústav pro 12 chudých, kteří nemají žádné bydlení ani příspěvek. Tito chudí obdrží denně 12 krejcarů. Na tento příspěvek samozřejmě nemají nárok místní kořalečníci⁴⁸

V listopadu 1898 byl zřízen chorobinec, který sponzorovala obecní nemocnice. Obecní zastupitelstvo se usneslo 9. února 1899, že na počest padesáti let vlády císaře Františka Josefa II. se z obecního rozpočtu dá na tento chorobinec každý rok 100 zlatých. Vedoucím chorobince byl Matěj Šebesta, který zároveň opatroval i chudobinec. Jeho odměna byla 180 zlatých. V té době se v chudobinci nacházelo 33 chudých. V letech 1900 na chudobinec přispívali dobrodinci, ale šly tam i poplatky a dotace z obecní pokladny, celkem 7769,93 korun.⁴⁹

V roce 1931 se v chudobinci nacházelo 28 chovanců. V té době roční náklady a příjmy chudobince se sobě rovnaly. Mezi potřebnými převládaly ženy, což je logické, jelikož jejich muži umírali ve válkách a ony zůstaly nezaopatřené. V roce 1936 byla budova chudobince, chorobince a sirotčince přestavena a pojmenována na Masarykovy sociální ústavy města Sušice.⁵⁰ Těm bude věnovaná samostatná kapitola.

3.1.3. Sociální péče o dělníky v továrně na sirky

Firma Solo je jediná firma na výrobu zápalek v České republice. Vznikla v roce 1843. Majitelem továrny byl Bernard Fürth, ředitelem továrny pak Vojtěch Scheinost.⁵¹

Sirkárny přinesly do Sušice především stálé zaměstnání, větší peníze, ale zároveň také více nemocí a tím pádem i žebráků. Obec nebyla již schopná tyto občany podporovat, a tak vyzvala paní Fürthovou Annu, majitelku sirkárny, aby zřídila pro dělníky zvláštní fond, který by je v době nemocí a úrazů finančně podpořil. Zároveň v té samé době byla vyzvána i obchodní a živnostenská komorou v Plzni, zda je zřízen ústav pro dělníky pro případ nemoci či nehody v továrně. Díky těmto podnětům,

---

⁴⁷Srov. GABRIEL, J. A. *Královské město Sušice a jeho okolí, aneb Popis všech v okrese Sušickém ležících měst, městeček, vesnic, samot, kostelů, hradů a tvrzí, všech zemských panství a statků*. Praha: Tiskem Dra. Edwarda Grégra, 1868.

⁴⁸ Srov. TUREK, K. *Dějiny veřejné péče o chudé v Sušici od 14. Století*. In *Spořitelna města Sušice. Padesátá prvá účetní zpráva 1936*. Sušice, 1937 s. 21-34.

⁴⁹ Tamtéž.

⁵⁰ Srov. SEITZ, J. *Dovršení díla*. In *Spořitelna města Sušice. Padesátá prvá účetní zpráva 1936*. Sušice, 1937, s. 18-20.

⁵¹ Srov. Tamtéž.

majitelka továrny zřídila první zdravotnický ústav v celých západních Čechách. Tento ústav měl své stanovy a každý dělník se jimi musel řídit.⁵²

Každý dělník musel odvést část ze svého výdělků. Pokud dělník onemocněl, musel se ihned ohlásit u šéfa továrny či v kanceláři, kde obdržel nutný doklad k léčení u továrního lékaře. Recepty opatřené továrním razítkem se hradily z fondu. Fond zároveň hradil v akutních případech výlohy na léčení po dobu maximálně 6 týdnů. Při dlouhotrvajících chronických onemocnění se léčení muselo už platit. Výjimka padala na čelistní onemocnění, které vznikalo působením fosforových par, jelikož se sirky tehdy vyráběly z fosforu. Naštěstí se výroba sirek z této látky postupně zakázala ve všech kulturních zemích. S takovýmto onemocněním jsou pacienti posíláni do Prahy do všeobecné nemocnice. Pokud je zde neošetří zdarma, výlohy platí fond. Pokud dělník odmítá léčení v Praze, bude jej po dobu půl roku léčit tovární lékař. Jestliže se do té doby dělník neuzdraví, tovární léčba končí, jelikož se dělník vzdal léčení v Praze. Pokud nemoc trvá déle než tři neděle a dělník nemůže do práce, je mu dána záloha ve výši 6 krejcarů denně pro své potřeby, ženatému pak 10 krejcarů. Ale je nutné vyšetření poměrů nemocného, zda je opravdu bez prostředků. Jakmile se dělník vrátí zpět do zaměstnání, vrátí tuto zálohu srážkami ze mzdy.⁵³

Pokud továrník jde do jiného zaměstnání, také musí zálohu vrátit. Podepisuje prohlášení o dodržení závazku a ručí svým majetkem. Každý dělník, který si týdně vydělá alespoň 3 zlaté, musí odevzdat ústavu jeden krejcar z každé vydělané zlatky. Každý nový zaměstnanec je povinný zaplatit dvě zlaté, které se už ale nevrací. Stejně tak, dělníkům, kteří z jakéhokoliv důvodu odejdou, nebudou příspěvky vráceny.⁵⁴

Všichni dělníci, kteří přispívají do pokladny, mají stejný nárok na využití ústavu, bez ohledu na to, v jaké výši příspěvky odvádí. Ti, co nevydělávají tolik, aby mohli přispívat, bohužel také nemají nárok na služby ústavu. Pokud dělník začne vydělávat tolik, aby mohl začít přispívat do pokladny, musí také odvézt dvě zlatky jako nově příchozí zaměstnanec. Pokud zaměstnanec skončí ve firmě, tak jeho pojištění platí ještě po dobu 14 dní. Všechny kázeňské pokuty jdou ve prospěch ústavu.⁵⁵

---

⁵² Srov. TUREK, K. *Sociální péče o dělníky továrny na sirky v Sušici v letech 1850-1890*. Publikace č. 17, Sušice, 1940.

⁵³ Srov. Tamtéž.

⁵⁴ Srov. Tamtéž.

⁵⁵ Srov. Tamtéž.

Základní jmění pokladny je 100 zlatých, které ústavu věnovala majitelka továrny. Ústavní pokladna bude pod vedením majitele továrny. Každý rok mají dělníci nárok nahlédnout do účetních knih skrze svého důvěrníka. Pokud ústav zanikne, dělníci nebudou mít nárok na vybrané příspěvky. Zbytkový fond bude věnován na dobročinné účely. Stanovy byly upraveny, že pokud by se ústav zrušil, tak zůstatek peněz by se daroval sušické nemocnici. Během dvou měsíců fungování ústavu bylo v pokladně 500 zlatých.⁵⁶

Od roku 1867 majitelé továrny přispívají do pokladny 100 zlatých ročně. Průměrný plat dělníků je v roce 1889 60 krejcarů týdně, dělnice vydělávají 45 krejcarů týdně a děti 35 krejcarů.⁵⁷

Příjem ústavu se skládal z příspěvku od majitele továrny, z úroku z přebytku, z příspěvků dělníků a z rakouské státní renty. Výdaje ústavu se skládají z výplaty pro doktora, z výdajů za léky, z podpory nemocným dělníkům, podpory na pohřeb, příspěvků pro invalidy, nemocničních výloh, příspěvků na lázně, popřípadě chirurgických zákroků. Jméno ústavu se každoročně pohybovalo v kladných zůstatcích.⁵⁸

Po smrti Bernarda Fürtha se chtěl Vojtěch Scheinost oddělit a založit vlastní továrnu tzv. Horní sirkárnu Vojtěcha Scheinosta. I zde byla založena pokladna, tzv. „Podpůrná nemocenská pokladna továrních dělníků“. A i ta měla své stanovy. Členy této pokladny byli pouze zaměstnanci Sola - stávají se jimi v den, kdy nastoupí do zaměstnání. Vystoupit mohou pouze tehdy, pokud prokážou, že jsou pojištěni u jiné nemocniční pokladny zřízené dle platných zákonů o spolcích. Ti, co odejdou ze zaměstnání a nenastoupí do jiného, kde je pojištění, platí si pojištění ještě dalších šest neděl. Denní mzda od 1. dubna 1889 až do 1. dubna 1892 pro pomocné mladistvé dělníky nepohybuje okolo 25 korun, dělníky 45 korun, mladistvé dělnice 20 korun, dělnice 35 korun.⁵⁹

Členové pokladny obdrží nejpozději první den výplaty vkladní knížky na své jméno, do které se zapisují jednou za pololetí příspěvky. Výplata důchodů záleží na

---

⁵⁶ Srov. TUREK, K. *Sociální péče o dělníky továrny na sirky v Sušici v letech 1850-1890*. Publikace č. 17, Sušice, 1940.

⁵⁷ Srov. Tamtéž.

⁵⁸ Srov. Tamtéž.

⁵⁹ Srov. Tamtéž.

běžných příspěvcích členů ku pojištění povinných a zaměstnavatele, na peněžitých pokutách a jiných náhodných příjmech a na úrocích z pokladní hotovosti.⁶⁰

Rezervní fond je tvořen z příspěvku, který je dán zákonem pro rezervní fond a peněžitých pokut. Poplatky jsou z každého zlatého dva krejčary a zaměstnavatel pak přidá půlku z této částky. Za výkonné úředníky, jejichž plat přesahuje 1200 zlatých ročně a za volantéry zaměstnavatel neplatí nic. Příspěvky se musí platit týden dopředu. Zaměstnavatel má právo poplatky srážet ze mzdy.⁶¹

Vyplácí se nemocenská podpora, která je poskytována po dobu nemoci, ale max. 20 týdnů. V této podpoře je zahrnuta i lékařská péče. Pokud nemoc trvá déle jak tři dny a zaměstnanec nemůže pracovat, dostává od prvního dne nemoci 60% z platu. Matkám je podpora vyplácena první čtyři týdny. Pokud člověk znovu onemocní do osmi týdnů stejnou nemocí, tak při výpočtu podpory se mu to počítá jako pokračování prvního onemocnění.⁶²

O nemocné se stará závodní lékař. Náklady na jiného lékaře hradí také závodní pokladna pouze tehdy, pokud tato péče byla schválena představenstvem, a nebo pokud by odklad mohl být nebezpečný.⁶³

Na léky dostávají zaměstnanci poukázky od závodního lékaře. Pokud se nemocný léčí ve veřejné nemocnici, podpora mu je vyplácena pouze 4 týdny. Po této době se poskytovaly pouze statutární podpory. Pokud si zaměstnanci způsobili svoji nemoc úmyslně, či ve rvačkách mohou také žádat o bezplatné ošetření a léky. Pokud by někdo simuloval a přišlo se na to, bude mu strhávána dvojnásobná částka z výplaty, dokud nezaplátí celou škodu. Pokud je někdo zaměstnán pouze na týden, pojištění je platné v den nástupu, a nemusí se ukončovat, ale musí to být uvedené v pracovní smlouvě.⁶⁴

Pokladní kniha se ukončuje k poslednímu dni v roce a skládá se z příjmů a výdajů. Mezi výdaje patří běžné členské příspěvky, příspěvky od majitele, peněžité pokuty, ostatní příjmy, úroky z uložených peněz, zisk z cenných papírů a rezervní fond z předchozího roku. Mezi výdaje patří vyplacená nemocenská, náklady na lékaře a lékařská ošetření, výdaje za léky, náklady nemocnice, vyplacení pohřebného, správní

---

⁶⁰ Srov. TUREK, K. *Sociální péče o dělníky továrny na sirky v Sušici v letech 1850-1890*. Publikace č. 17, Sušice, 1940.

⁶¹ Srov. Tamtéž.

⁶² Srov. Tamtéž.

⁶³ Srov. Tamtéž.

⁶⁴ Srov. Tamtéž.

náklady, ostatní výdaje, inventární odpisy, případná ztráta z cenných papírů rezervní fond. Každý rok musí závod vykazovat počet členů na počátku a na konci roku, rozdělené dle pohlaví a věku a podle druhu zaměstnání, počet onemocnění a počet skutečně zaplacených nemocenských dnů, rozdělené podle věku, druhu nemocí a druhu práce a počet úmrtí dle věku, příčiny smrti a dle druhu práce. Výše rezervního fondu by měl být dvojnásobek ročních výdajů. Výplata pohřebního se uskuteční na základě předložení úmrtního listu od pozůstalého nebo toho, kdo pohřeb zařídil. Pokud rezervní fond klesl pod stanovenou hranici a nevypadá to na zlepšení, podnik musí zvýšit poplatky. Pokud by naopak rezervní fond navýšil na trojnásobek ročních výdajů, musí zaměstnavatel poplatky přiměřeně snížit. Pokud pokladna nemá z čeho splatit své běžné výdaje, je majitel závodu povinen toto doplatit.⁶⁵

Jmění pokladny má na starosti majitel továrny, který spravuje běžný účet. Záležitosti pokladny spravuje představenstvo a valná hromada. Představenstvo se skládá ze zástupce firmy - starosty, pak pokladníka - náměstek starosty a účetního.⁶⁶

Starosta s náměstkem jsou voleni firmou na dva roky. Dále valná hromada volí 4 přisedící. Volí se volebními lístky. Představenstvo má jednou měsíčně řádně zasedat, starosta má však možnost svolat i mimořádné zasedání. Tyto funkce jsou vykonávané zdarma. Představenstvo dohlíží na řádné placení příspěvků, na kontrolu vyplacení nemocenských, úročení uložených peněz, zajištění lékaře a zřízence pro nemocenskou pokladnu. Výkaz a kontrolu správy zřizuje každý rok dozorčí výbor.⁶⁷

Dozorčí výbor se skládá ze zástupců firmy, které si sám vybere podnik a ze dvou členů, které zvolí valná hromada. Dozorčí výbor kontroluje dodržování stanov, vedení pokladních knih a účetní uzávěrky. Dozorčí výbor má právo zúčastnit se zasedání představenstva a svolávat valnou hromadu.⁶⁸

Valná hromada se svolává každoročně v dubnu, mimořádné pak podle potřeby, ale je třeba o tom informovat minimálně osm dní dopředu. Valná hromada se skládá ze dvou delegátů zvolených členy pokladny na dva roky a ze zástupců firmy, kteří jsou také voleni na dva roky. Počet delegátů záleží na počtu pokladničních členů (pokud je pokladničních členů až 400, tak delegátů by mělo být 40). Delegáti se volí dle odvětví

---

⁶⁵ Srov. TUREK, K. *Sociální péče o dělníky továrny na sirky v Sušici v letech 1850-1890*. Publikace č. 17, Sušice, 1940.

⁶⁶ Srov. Tamtéž.

⁶⁷ Srov. Tamtéž.

⁶⁸ Srov. Tamtéž.

závodu. Valná hromada volí představenstvo, dozorčí výbor, také volí členy rozhodčího soudu, usnášejí se na změnách stanov a mohou rozhodnout i o zrušení pokladny. Valná hromada je schopna usnášet, pokud je přítomno nejméně dvacet delegátů pokladničních členů. Pokud se jich tolik nesejde, musí být svolána druhá valná hromada do čtyř týdnů. Ta už může rozhodovat bez ohledu na to, kolik členů se sejde.⁶⁹

Rozhodčí soud se skládá z pěti členů, tři se volí při valné hromadě od delegátů, a dva od všech účastníků valné hromady. Členové rozhodčího soudu za sebe volí vrchního rozhodčího, který nesmí patřit k představenstvu ani k dozorčímu výboru. Rozhodčí soud rozhoduje ve sporech mezi zaměstnanci a pokladním představenstvem.⁷⁰

Pokud se pokladna zruší, nejprve se musí doplatit všechny pohledávky, například již vzniklé nemocenské a poté se rozdělí mezi ty pokladny, ke kterým členové zrušené pokladny přistoupí. Pokud bude zbývat ještě nějaké jmění, bude odevzdáno do okresní nemocenské pokladny. Tyto stanovy byly platné k 31. březnu 1889.⁷¹

V roce 1939 se Solo může pochlubit přepychově zařízenými jeslemi pro kojence, o které se s láskou stará zdravotní sestra Eliška Rekroová. Vedle jeslí se nachází kuchyně a jídelna, vše se leskne čistotou. Vrchním ředitelem lékařů je Ing. Josef Čížek, který se zasloužilo vybudování úplná vodoléčby. V tomto zdravotnickém zařízení se také zřizuje chemická laboratoř. Lékaři budou moci brzy vyzkoušet Roentgenův přístroj a také se objednávat tzv. horské slunce. Vedoucím lékařem je Dr. J. Skála⁷².

V roce 1914 vzniká Podpůrný fond dělnický a řemeslnický manželů Vojtěcha a Marie Scheinostových, zakladatelů nejstaršího českého sirkařského průmyslu v Sušici. Založil ji František V. Scheinost na počest stých narozenin svého otce.⁷³

---

⁶⁹ Srov. TUREK, K. *Sociální péče o dělníky továrny na sirky v Sušici v letech 1850-1890*. Publikace č. 17, Sušice, 1940.

⁷⁰ Srov. Tamtéž.

⁷¹ Srov. Tamtéž.

⁷² Srov. ŠAFHAUSER, J. Chudinství a sociální péče. In *Sborník Sušicka*. Sušice, 1938, s. 339-351.

⁷³ Srov. SEITZ, J. Dovršení díla. In: *Spořitelna města Sušice, padesátá prvá účetní zpráva 1936*. s. 17-20.

3.1.4. Masarykovy sociální ústavy

Slavnostně se otevřely 13. prosince 1936. Některé prameny však uvádí datum i o dva dny dříve. Ve sborníku Sušicka, který byl vydán v roce 1938, se uvádí datum 13. prosince 1936, stejně tak i v kronice města Sušice. Jan Seitz však ve svém Dovršení díla, které vzniklo v roce 1937, uvádí datum 11. prosince 1936.⁷⁴

Zahájení se zúčastnil i ministr sociální péče Ing. J. Nečas, což bylo důkazem, jak v tehdejší době byla důležitá sociální stránka pro stát. Celá rekonstrukce budovy byla pod záštitou architekta Karla Houra, v tehdejší době vyšla na 750 000 korun.⁷⁵

Chudobinec v této podobě měl být postaven již dávno, ale vzhledem k tomu, že město v poválečné době muselo řešit mnoho jiných problémů, postarat se o školy, budovat vodovody, postarat se o bydlení a také se obec snažila přilepšit si cestovním ruchem, otázku chudobince odsunulo na pozdější dobu, tedy až na rok 1936.⁷⁶

Novodobý chudobinec spojují dvě parcely 60 a 61. O historii těchto parcel víme už od 16. století, kdy parcely sloužily jako hospodářský dvůr, vystřídali se tu různí páni, vznikl tady hostinec, poté ho koupil JUDr. Josef Ambrož Gabriel, který dvorec přestavěl v městský dům. Bohužel se pan Gabriel dostal do finanční tísně a dům byl v exekuci koupen městem jako chudobinec. V letech 1905-1911 zde bylo dokonce gymnázium, ale v roce 1911 se přestěhovalo a budova: „Na Vršku“ opět sloužila jako chudobinec.⁷⁷

Zařízení chudobince bylo jednoduché, účelové, v rámci finančních možností města. Při přestavbě se také myslelo na sirotky, aby byli odděleni od ostatních spoluobyvatel. Místnosti pro sirotky byly zařízené tak, aby nepřipomínaly nic nemocničního, aby se zde děti cítily alespoň trochu „doma“. Celá budova působila jako úplně nová stavba, přistavělo se další patro ke dvěma původním, kde se nacházely místnosti pro hospodářské účely jako je prádelna, sušárna apod. Po celé budově bylo vybudováno ústřední topení. Tím se tento chudobinec stal druhým moderním ústavem v Sušici.⁷⁸

---

⁷⁴ Srov. SEITZ, J. Dovršení díla. In: *Spořitelna města Sušice, padesátá prvá účetní zpráva 1936*. s. 17-20.

⁷⁵ Srov. Tamtéž.

⁷⁶ Srov. JANÁK, A., Z minulosti domu Na vršku, *Sušické listy*, 1936, roč. 19, č. 19, s. 5.

⁷⁷ Srov. SEITZ, J., Dovršení díla. In: *Spořitelna města Sušice, padesátá prvá účetní zpráva 1936*. s. 17-20.

⁷⁸ Srov. Tamtéž.

3.2. Nadace a spolky zřízené na Sušicku

Roku 1604 zřídila urozená paní Mandalena Běšinová z Merklína nadaci pro chudou a potřebnou školní mládež a jiné chudé domácí. Nadaci darovala 500 míšenských kop, ze kterých každý rok 30 kop půjde na ošacení, literaturu a učebnice pro chudé domácí a potřebnou školní mládež. Dar se bude vyplácet vždy v adventním období před Vánoci a město se zavazuje, že peníze nepůjdou nikam jinam než na potřebné chudé.⁷⁹

Před rokem 1690 Anna Šperlová založila fundaci na ošacení chudých žáků. Děti zpívali v kostele sv. Václava a za to dostávaly šaty.⁸⁰ Jan Moser založil v roce 1850 dvě nadace pro studenty a jednu nadaci pro deset chudých rodin.⁸¹ Výnos ze svého domu těmto nadacím věnoval. V roce 1860 vznikla Nadace Jana Mosera, který dům v Sušici čp. 10/1 věnoval dobročinným účelům. Peníze z domu šly i na ústav chudých v Sušici, na nemocnici, na ústav chudých v Dlouhé Vsi a školní fond v Sušici. Po jeho smrti byl dům svěřen Quidu Moserovi, který se stal účetním nadace. Svoji výplatu však rozdělil mezi studující a ústav chudých. V roce 1864 nadaci dostal na starost Václav Fialka a Antonín Chlistovský.⁸²

Na přelomu 19. a 20. století vzniká spousta dalších nadací a spolků. Roku 1892 je založena Nadace pro podporu chudých v Sušici, jejímž zakladatelem je Dr. Josef Hais. V roce 1898 založilo Obecní zastupitelstvo na památku čtyřicetiletého panování císaře Františka Josefa I. tzv. „císařskou nadaci“. V roce 1924 byla nadace přejmenována na Nadace města Sušice k podpoře deseti chudých rodin. Roku 1879 založila obec nadaci Viktorie Františky Neubauerové na udržování místní opatrovny. Tuto nadaci vede kongregace chudých školských sester. Opatrovna se zrušila v roce 1897. V roce 1903 spolek řezníků věnoval stará jatka u starého židovského hřbitova na charitativní účely

---

⁷⁹ Srov. TUREK, K. Dějiny veřejné péče o chudé v Sušici od 14. Století. In Spořitelna města Sušice. Padesátá prvá účetní zpráva 1936. Sušice, 1937, s. 20-34.

⁸⁰ Srov. Tamtéž.

⁸¹ Srov. GABRIEL, J. A., *Královské město Sušice a jeho okolí, aneb Popis všech v okrese Sušickém ležících měst, městeček, vesnic, samot, kostelů, hradů a tvrzí, všech zemských panství a statků*. Praha: Tiskem Dra. Edwarda Grégra, 1868.

⁸² Srov. TUREK, K. Dějiny veřejné péče o chudé v Sušici od 14. Století. In Spořitelna města Sušice. Padesátá prvá účetní zpráva 1936. Sušice, 1937, s. 20-34.

a zastupitelstvo zřídilo Nadaci pro jednoho řezníka, vdovu nebo sirotka. V roce 1911 byla založena Nadace Daniela Fürtha⁸³.

Během roku 1920 byl založen Spolek Červeného Kříže. Poskytoval chudým peněžitou podporu na jídlo, šaty a lékaře. Bezplatně prováděl lékařské prohlídky včetně zubní. Pořádá samaritánské kurzy, kurzy plynových a protiplynových masek. Vznikl dobrovolný sbor sester Československého červeného kříže. Tento sbor pomáhá při různých nehodách a zúčastňuje se praktického výcviku ošetřování nemocných. V Sušici také existovala Masarykova liga proti tuberkulóze. Vznikla roku 1925. Jedná se o organizovaný boj proti tuberkulóze. Zakládají se protituberkulózní stanice v okresní nemocnici, kde se umísťují nemajetní nemocní.⁸⁴

3.2.1. Lidumilný spolek

Vznikl 14. prosince 1814. Seznam zakladatelů najdeme v příloze č.1

Spolek chtěl zřídit ústav pro 12 chudých a nemocných osob. Pokud by bylo možné, tak 6 mužů a 6 žen. Každý z nich by měl nárok na 12 krejcarů denně, které by se vyplácely každý týden. Zároveň se přispívalo 3 krejcarey na stejný šat pro všechny potřebné. V plánu bylo také, aby se těmto lidem platila lékařská péče. Pokud někdo z potřebných zemřel, volí se na jeho místo jiný potřebný. Ten může být přijat ale až po šesti týdnech od smrti předešlého. Šaty po zesnulém zůstávají spolku v jeho prospěch. Jistina na zřízení této nadace potřebovala 22900 zlatých. Pokud by se toto splnilo, tak by spolek chtěl založit 6 fundací pro studenty. Každá fundace má vydělávat 60 zlatých. K tomuto účelu je třeba složit jistinu na 7200 zlatých. Město Sušice patří v této době k jednomu z mála, kteří studentskou fundaci nemají ani jednu. Pokud by se jednou povedlo i toto, tak by spolek ze zbývajících fondu zřídil ještě nějaký další dobročinný ústav, který by v té době byl třeba. Základní listina tohoto spolku byla v celém svém obsahu regulérně schválena a potvrzena.⁸⁵

---

⁸³ Srov. TUREK, K. Dějiny veřejné péče o chudé v Sušici od 14. Století. In *Spořitelna města Sušice. Padesátá prvá účetní zpráva 1936*. Sušice, 1937, s. 20-34.

⁸⁴ Srov. ŠAFHAUSER, J. Chudinství a sociální péče. In *Sborník Sušicka*. Sušice, 1838, s. 339-351.

⁸⁵ Srov. GABRIEL, J. A., *Počátek a postup Spolku lidumilného, roku 1814 v královském městě založeného*. Praha, 1861.

Spolek žil pouze z výtěžků ochotnického divadla, které svá představení konalo na městské radnici v Sušici.⁸⁶ Ale to se nelíbilo krajskému úřadu v Písku a zakázal hraní na radnici a tím pádem spolek neměl finance. Ochotníci tak nemohli hrát od roku 1822-1828, což velice uškodilo jejich plánům. Roku 1827 se náhodně dozvěděl nejvyšší purkrabě českého království Karel hrabě Chotek o tomto zákaz. 28. února 1828 vydal dekret, kde ochotníkům dává povolení hrát 6 představení ročně ve prospěch lidumilného spolku.⁸⁷

První vklad činil 336 zlatých a 43 krejcarů. V roce 1841 spolek měl 16479 zlatých. V lednu 1842 zemřela v Sušici paní Enisová, rodem Chanovská z Dlouhé Vsi a na prosbu Františka Firbasa odkázala spolku dědictví 6479 zlatých a tím pádem mohla vzniknout 19. dubna 1843 nadace pro 12 chudých. Bohužel se toho dožili jen tři zakladatelé spolku a to tedy Adam Fialka, August Růžička a Martin Angelis. Od roku 1814, kdy spolek založil základní listinu se mnohé změnilo a především se zdražilo zboží. Bylo tedy nutné upravit stanovy spolku, především stanovy studentské fundace, jelikož za 25 zlatých by se nepokrylo ani ošacení pro studenty. V červenci 1828 zemřel petrovický farář Václav Chlistovský a ten odkázal městu Sušice na dvě fundace po 80 zlatých. Obě tyto fundace začaly fungovat již v roce 1842. V květnu 1960 zemřel Jan Moser, který odkázal svůj dům číslo 10 pro dvě fundace studentů a to tak, že nájem z domu se rozdělí na dvě poloviny a vyplatí dvěma studentům. Díky tomuto Sušice získala 4 fundace, a spolek tedy žádá a o změnu prvního ustanovení a to místo 6 fundací založit už jen dvě, jelikož už 4 fundace existují.⁸⁸

Spolek lidumilný patřil k jednomu z nejdůležitějších spolků, o jehož historii vydal pan Gabriel celou svoji publikaci, a téměř každý pramen týkající se chudinské péče v Sušici se o něm zmiňuje, byť jen několika větami. Dnes Spolek neexistuje, avšak nepodařilo se vypátrat, kdy a jak spolek zanikl.

---

⁸⁶ Srov. KŮS, R. Spolkový život. In *Sborník Sušicka*. Sušice, 1938, s. 307-310.

⁸⁷ Srov. TUREK, K. Dějiny veřejné péče o chudé v Sušici od 14. Století. In *Spořitelna města Sušice. Padesátá prvá účetní zpráva 1936*. Sušice, 1937, s. 20-34.

⁸⁸ Srov. GABRIEL, J. A., *Počátek a postup Spolku lidumilného, roku 1814 v královském městě založeného*. Praha, 1861.

3.3. Almužny

Chudé děti mohly zpívat v kostele sv. Václava a za to dostávaly od rady města také šaty. Chudí také chodili po koledách, ale protože jich bylo mnoho, tak to bylo v roce 1662 zakázáno těm, kteří zpívali právě v kostele. Pokladníci chudých nosili lidé k tomu určení po domech a přimlouvali se o almužnu. Mimo to se na chudé přispívalo pomocí sběracího zvonícího pytlíčku a pokladniček v kostele. Na chudé se přispívá také pomocí úroků a z poplatků masa, což tehdy činilo 17 zlatých a 24 krejcarů. O Vánocích žebráci žebrají o peníze, což byla almužna pro tzv. špitálníky, kteří ale příspěvek spotřebovali najednou a poté opět museli obtěžovat magistrát. Dalším ukazatelem sociálního citění v té době bylo zavedení sbírky na vánoční nadílku chudých. To šlo především na zchudlé živnostníky, na vdovy a na ty, co zchudli bez vlastního přičinění. V roce 1831 pan děkan oznamuje, že vzhledem ke stále se rostoucí nouzi se almužna, která se sbírala u kostelních dveří pro budoucí chudé, rozdělí i mezi nynější chudáky. Mimo to se konala ořera pro chudé každý rok na Velikonoce, dušičky a Vánoce a to se uchovalo až do roku 1903.⁸⁹

V roce 1845 žádá děkan, aby o první postní neděli dávali věřící almužnu do pokladničky u dveří kostela. Za to bude dohlíženo na obtěžující kořalníky. V den sv. Kateřiny se na počest Kateřiny Huttari rozdávala almužna 20 chudým. V letech 1850-1870 bylo zřízeno „ředitelství chudých“ a to vydávalo chudým lidem německé povolení sbírat almužnu o sobotách po domech. Každý rok na konci ledna při mši ve hřbitovním kostele, dostane jedna chudá žena z ústavu chudých 10zl. Tuto volbu prováděly chudé ženy mezi sebou. 2. září má být při mši podarován chudý muž částkou 10 zlatých. Tato informace se uvádí v roce 1860.⁹⁰

Roku 1871 byli občané vyzváni k tomu, aby se přihlásili dobrodinci, kolika penězi by mohli přispívat na chudé. Tato výzva vyšla v novinách. Rok poté se vybralo díky darům 914 zlatých a 50 krejcarů. V roce 1873 se rozhodlo, že v den všech svatých nebudou žebráci chodit po městě pro almužnu, ale budou se na ně vybírat u kostela sv.

---

⁸⁹ Srov. TUREK, K. Dějiny veřejné péče o chudé v Sušici od 14. Století. In *Spořitelna města Sušice. Padesátá prvá účetní zpráva 1936*. Sušice, 1937, s. 20-34.

⁹⁰ Srov. Tamtéž.

Marie peníze i potraviny. V letech 1876-1911 se příspěvky odváděly místo novoročních přání. Pořádaly se také plesy „chudých“. Výtěžek z těchto plesů pak šel na chudinský ústav. Plesy se pořádaly v „Salonu“, v hotelu „U koruny“, „Na Čáponě“ a i v sokolovně. Obecné lesy darovaly chudým 1 m oklestků. V devadesátých letech se přestalo trpět žebrání o almužnu po domech. Jen chudí z městského chudobince si chodili pro almužnu ke známým dobrodincům, jelikož jim obec nemohla vyplácet větší podpory vzhledem k počtu chudých.⁹¹

3.4. Péče o děti a studentskou mládež

Na chudé žáky se vybíralo po domech, ale v roce 1848 byly tyto sbírky zrušeny a za to byla v děkanském kostele na sv. Václava „ofěra“. Pokladnička byla umístěna v kobce a na kruchtě. Poté byl založen „Krejcarový spolek sv. Josefa, který se staral o chudou mládež. Vznikl 18. března 1874. Ten den byla zpěvacká zábava k počtě Dr. Josefa Gabriela. Předsedou byl Dr. Gabriel. Každý jeho člen se zavázal přispívat jeden krejcar týdně do spolkové pokladničky. Před první světovou válkou spolek zanikl.⁹²

Městská rada se také starala o nalezence. Byly to děti, které jejich matka odložila v předsíni kapucínského kláštera. Dítě bylo dáno na výchovu nějaké chudé rodině, ale obec zřejmě nedávala velký příspěvek. Často lidé žádali o zvýšení. V roce 1739 byl vydán závazek vyučovat jednoho chudé dítě zdarma. O studenty se také starala správa obce a podporovala je tím, že je dovezla do Prahy na studie a při zábavě na rozloučenou jim dala pivo z vrabčovského pivovaru. V dalších letech studenti prosí o trunk piva, byly jim povoleny hned dva sudy, později dostávají i sudy tři, avšak na počátku 19. století štědrost klesá.⁹³

3.4.1. Poradna „Našim dětem“ v Sušici

Vznikla z původní americké pomocné akce Hooverovy za 1. světové války. Po válce spadá pod Ministerstvo zdravotnictví. Poradna je umístěna v městském domě čp. 386/II

---

⁹¹ Srov. TUREK, K. Dějiny veřejné péče o chudé v Sušici od 14. Století. In *Spořitelna města Sušice. Padesátá prvá účetní zpráva 1936*. Sušice, 1937, s. 20-34.

⁹² Srov. Tamtéž.

⁹³ Srov. Tamtéž.

v Sušici. Ordinuje zde MUDr. Jan Balcar a to dvakrát v týdnu. Děti do 14 let jsou prohlízené zdarma, stejně tak děti z chudých rodin. Pro chudé jsou léky zdarma. Dětem se zprostředkovávají ozdravovací pobyty a bezplatné zubní prohlídky. Pověřený lékař dojíždí do škol, i do rodin. Pobočka se založila i ve Velharticích a na Horách Matky Boží. Sociální pracovnice dojíždějí i do poraden pro matky např. do Žichovic a Dlouhé Vsi. Probíhali zde kurzy pro dívky – kurz péče o novorozence. Poradna se účastnila akce očkování proti záškrtu. Děti nezaměstnaných rodičů bezplatně dopravila na očkování.⁹⁴

3.4.2. Česká okresní péče o mládež

Byla založena roku 1912. Její náplní je především charitativní činnost. Na několik let byla její aktivita pozastavena. 17. května 1931 Jan Šafhauser obnovuje její činnost a je zvolen jako předseda tohoto spolku. Jejím úkolem bylo spravování odborů Ochrany matek a dětí. Důvěrníkem se stal Albín Havel. O klienty pečují Olga Šafaříková a Anna Rokycká. Dále se stará o poradnu pro matky. Tato fundace zajišťuje výživu a šaty pro chudé žáky z českých škol v Hartmanicích, Aníně, Zejbíši, Hůrce, Glaserwaldu, Stodůlkách, Dolním Krušci, Prášilech a Modravě a také pro děti z mateřské školky v Nuzerově. Je tedy největší oporou českých státních škol v okrese.

Existuje zde také německá okresní péče o mládež (Deutsche Bezirksjugendfürsorge).

V roce 1911 byla založena v Kašperských Horách, kde se stará o dětský domov a o osiřelé děti německé národnosti. Spravuje dvě poradny pro matky a to v Kašperských Horách a Srní. Druhá fundace se nachází v Hartmanicích od roku 1916. Věnuje se péči o mládež německé národnosti. Zde byl také založen dětský denní útulek pro děti a matky.⁹⁵

Spolek pro podporování chudých studujících byl založen na reálném gymnáziu krátce poté, co bylo otevřeno, tedy v roce 1904. Zakladatelem byl Josef Weger (1. ředitel gymnázia). Spolek poskytoval příspěvky na ošacení, stravování a půjčování učebnic. Dalším projevem sociální péče byl Dětský útulek v Červených dvorcích. V roce 1908 jej založil Ferdinand Lhotek. Tento ústav udržuje Sarafinské dílo lásky v Českých Budějovicích. Průměrně se ústav stará o 40 dětí, které nejsou mladší 3 let.

---

⁹⁴ Srov. ŠAFHAUSER, J. Chudinství a sociální péče. In *Sborník Sušicka*. Sušice, 1838, s. 339-351.

⁹⁵ Srov. Tamtéž.

O výchovu dětí se starají Chudé školské sestry de Notre Dame z horažďovického kláštera. Představenou je sestra Dulcie Šimová.

V roce 1920 byl založen další institut-Dětský útulek kongregace Bratří Nejsvětější Svátosti ve Volšovech. Opět se zde asi o 18 dětí starají chudé školské sestry de Notre Dame. Představenou je sestra Marie Mercedes Neivertová. V útulku je také opatrovna pro děti zaměstnanců. V roce 1924 byl zaregistrován Spolek pro založení a vydržování útulku pro sirotky ve Velharticích. Zemský sirotčí fond z přebytků soudních sirotčích pokladen vyplácí příspěvky na výchovu sirotků, kteří jsou buď v ústavní nebo v pěstounské péči. Tento fond spravuje zemský úřad.⁹⁶

3.5.Péče o nezaměstnané ve 20. Století

V roce 1889 byla založena Okresní nemocenská pojišťovna. Předsedou je Jan Toušek. Od roku 1926 se začalo provádět invalidní a starobní pojištění. Od roku 1933 se pojišťovna stará o léčebnou péči pro nezaměstnané - lékaři poskytují své služby nezaměstnaným zdarma. Od roku 1896 existují Okresní ústavy pro zprostředkování práce a služeb v Sušici, v Kašperských Horách a v Hartmanicích. Původně byly propojené se stravovny, kde se nezaměstnaní mohli stravovat.

Roku 1926 se stravovny zrušily a tato instituce se vymežila jen na zprostředkování práce.⁹⁷

Pro zajímavost zde uvádím jak na tom Sušice byla s nezaměstnaností v roce 1936: Sušice: Muži 3710, ženy 578, učni: 17, celkem tedy 4305 z nich se podařilo sehnat zaměstnání pro 1254 nezaměstnaných.

Kašperské Hory: muži 5792, ženy 1432, učni 16, celkem 7240, z toho se podařilo zaměstnat 876 uchazečů

Hartmanice: muži 2725, ženy 356, učni 15, celkem tedy 3096, umístit se podařilo 355. Celkem tedy na Sušicku bylo 14 641 nezaměstnaných, z toho se práci podařilo sehnat pro 2485.⁹⁸

V roce 1937 je poskytnuta nouzová zimní výpomoc pro nezaměstnané. Rozděluje se mouka, cukr, vejce a sůl, pro všechny, kteří nemohou pracovat. V roce 1938 založil

---

⁹⁶ Srov. ŠAFHAUSER, J. Chudinství a sociální péče. In *Sborník Sušicka*. Sušice, 1838, s. 339-351.

⁹⁷ Srov. Tamtéž.

⁹⁸ Srov. Tamtéž.

MuDr. Jakub Skála fond pro nezaměstnané k výročí 100. jubilea založení sušických sirkáren. Vydává se zákon 43/1929 Sb. o poskytování podpor pro občany starší 65 let, nemajetné a práce neschopné, kteří již dne 1. července 1926 dovršili 60. roku a nejsou pojištěni. Podpora je max. 500 korun. Na podporách bylo vydáno 76 chudým. Tito potřební dostávali týdenní podpory po 40 haléřích až dvou korunách. Vyplácely se i podpory na bydlení, na výchovu sirotků, chudým lidem v cizích obcích a náhrady cizím obcím za zdejší příslušníky.⁹⁹

V letech 1901-1902 měla Sušice 6973 obyvatel. Z toho 250 lidí potřebovalo podporu, buď stálou nebo občasnou, s ubytováním nebo bez ubytování. Patří sem i lidé, kteří dostávali podporu v naturáliích. Zajímavým druhem chudinské dávky je zaopatření střídou, je to však nejméně humánní. Ve větších městech se již téměř nepoužívá a to můžeme posoudit i dle tabulky, kterou jsem vytvořila podle uvedených informací ve Sborníku Sušicka v článku J. Šafhausera.

---

⁹⁹ Srov. ŠAFHAUSER, J. Chudinství a sociální péče. In *Sborník Sušicka*. Sušice, 1838, s. 339-351.

Tabulka č. 1: Přehled podpor v Sušickém okrese v roce 1930

		Sušice	Kašperské hory, Stodůlky, Stachy	Obce do 2 000 obyvatel	Celkem
Počet přímo pravidelně podporovaných obecních příslušníků	Zaopatření v domácí péči	78	35	37	150
	Zaopatření v ústavech, v pěstounské péči	83	47	120	250
	Podpora penězi	151	82	180	413
	Podpora v naturáliích	78	2	100	180
	Kombinovaná podpora	0	29	22	51
	Podporovaných střídou	0	0	41	41
	Celkem	390	195	500	1085
Počet přímo přechodně podporovaných obecních příslušníků		0	61	127	188
	Celkem	390	256	627	1273
Z přímo podporovaných chudých obecních příslušníků bylo ve věku	Hochů do 18 let	64	25	77	166
	Děvčat do 18 let	49	24	59	132
	Mužů přes 18 let	79	101	238	418
	Žen přes 18 let	198	106	253	557
	Celkem	390	256	627	1273

100

¹⁰⁰ Srov. ŠAFHAUSER, J. Chudinství a sociální péče. In *Sborník Sušicka*. Sušice, 1838, s. 339-351.

Závěr

Jak již bylo uvedeno v úvodu, o historii města Sušice se nedochovalo mnoho pramenů. Jednak Sušici postihla řada ničivých požárů, jednak tehdejší společnost nepovažovala archivní dokumenty za důležité a podle toho s nimi také zacházela. Práce se zdroji tedy nebyla jednoduchá. Při svém zpracování jsem často narážela na neúplné, kusé informace a torzovitost pramenů. Dostupné zdroje pocházely hlavně z 19. a 20. století.

Po důsledné rešerši a komparaci zdrojů jsem jednotlivé informace syntetizovala a tak má práce je tedy první shrnutí všech dostupných zpráv a dílčích zdrojů, týkající se chudinské péče v Sušici do roku 1938.

První část se věnovala vývoji sociální péče v Čechách, ve druhé části byla uvedena stručná historie města Sušice a třetí část poukazovala na vývoj chudinství v Sušici. Tato poslední část začala vznikem sušického špitálu, poté vývojem dalších chudinských ústavů. Velkou část jsme věnovala sociální péči o dělníky, o které se starala firma Solo a byla první svého druhu v sušickém regionu. Dalším, velmi důležitým krokem pro Sušici byl stavba Masarykových sociálních ústavů. Tyto ústavy se staly druhým moderním ústavem v Sušici 20. století. Nemůžeme opomenout ani vznik spolků a nadací, které svoji veškerou aktivitu věnovali charitativním účelům. Tím největším byl Lidumilný spolek. V této práci jsem se také zabývala historií almužen a jejich postupnému vymýcení. Další kapitolkou byla péče o děti a mládež a přehled poraden, které se věnovaly matkám a jejich dětem. Poslední kapitolka patřila péči o nezaměstnané ve 20. století.

Z práce vyplývá, že vývoj sociální péče města Sušice se nelišil od celkového vývoje v Čechách. Ve středověku byla sociální péče v rukou církve, avšak vývoj společnosti způsobil, že se sociální péče stala povinnou součástí obcí a měst, které byli zodpovědné za své obyvatele. Společnost si začala stále více uvědomovat, jak moc je sociální péče důležitá a společně s ní i péče zdravotnická a díky tomu se zakládaly ústavy sociální péče společně s léčebnými složkami.

Seznam použitých zdrojů

- BARTOŠOVÁ, J. *Zmizelé Čechy. Sušice*. Praha: Paseka, 2007. ISBN 978-80-7185-842-3.
- BLÁHOVÁ, M. Péče o chudé a nemocné v přemyslovských Čechách. In *Curatores Pauperum. Zrodla i traduje kultury charytatywnej Europy Srodkowej*. Katowice, 2004, s. 114-132.
- ČECHURA J. *České země v letech 1378-1437. Lucemburkové na českém trůně*. Praha: Libri, 2000. ISBN 80-85983-98-2.
- GABRIEL, J.A. *Královské město Sušice a jeho okolí, aneb Popis všech v okrese Sušickém ležících měst, městeček, vesnic, samot, kostelů, hradů a tvrzí, všech zemských panství a statků*. Praha: Tiskem Dra. Edwarda Grégra, 1868.
- GABRIEL, J. A., *Počátek a postup Spolku lidumilného, roku 1814 v královském městě založeného*. Praha, 1861.
- JANÁK, A., Z minulosti domu Na vršku, *Sušické listy*, 1936, roč. 19, č. 19, s. 5.
- KUČA, K. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku.VII. díl, Str – U*. Praha: Libri, 2008, s. 196-208. ISBN 978-80-7277-041-0.
- KŮS, R. Spolkový život. In *Sborník Sušicka*. Sušice, 1938, s. 307-310.
- MALÝ, T. Konec barokní caritas? Od tradiční strategie spásy k racionální charitě. In *Církev a zrod moderní racionality. Víra – pověra – vzdělanost – věda v raném novověku*. Praha: Historický ústav, 2008, s. 165 – 167. ISBN 978-80-7286-138-5.
- MAREŠ, P. *Sociologie nerovnosti a chudoby, ediční řada Základy sociologie, 6. Svazek*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999, s. 89-93. ISBN 80-85850-61-3.
- MATOUŠEK O. a kol. *Metody řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-502-8.
- RHEINHEIMER, M. *Chudáci, žebráci a vaganti*. Praha: Vyšehrad, 2003, ISBN 80-7021-579-8.
- SEITZ, J., Dovršení díla. In: *Spořitelna města Sušice, padesátá prvá účetní zpráva 1936*. s. 17-20.
- ŠAFHAUSER, J. Chudinství a sociální péče. In *Sborník Sušicka*. Sušice, 1838, s. 339-351.

TUREK, K. Dějiny veřejné péče o chudé v Sušici od 14. Století. In *Spořitelna města Sušice. Padesátá prvá účetní zpráva 1936*. Sušice, 1937, s. 20-34.

TUREK, K. *Sociální péče o dělníky továrny na sirky v Sušici v letech 1850-1890*. Publikace č. 17, Sušice, 1940.

Internetové odkazy: Informační server ŠumavaNet.cz ve spolupráci s Městským úřadem Sušice. *Sušice, brána Šumavy. Sušice a okolí* [online]. Sekce historie a současnost [cit. 2012-03-05]. Dostupné na WWW: <http://www.sumavanet.cz/susice/historie.asp>.

Seznam příloh

Příloha I.: Seznam zakladatelů Lidumilného spolku

Přílohy

Příloha I.

Seznam zakladatelů a jejich následovníků:

P. Adam Fialka: biskupský vikář a děkan v Sušici, arcikněz budějovické dieceze, první ředitel tohoto spolku

P. Emanuel Walter, biskupský vikář dozorce nad školami v sušickém vikariátě, městský děkan, nástupce Adama Fialky

P. Matěj Petr, děkan

P. Jan Thurnwald, děkan, ředitelem od r. 1890

MUDR. Ondřej Tonner - Stříbro: zakladatel, po jeho smrti nastoupil Antonín Votruba

Antonín Votruba, magistrátní rada

Josef Wagner, magistrátní rada

Václav Karl, měšťan a městský radní

Jiří Karl, měšťan městský radní

Ondřej Tichý, purkmistr

Josef Kekeisen, zakladatel a vedoucí účetnictví spolku

Josef Chlistovský, městský správce: následovník J. Kekeisena

Quido Moser, kupec: následovník J. Chlistovského

Karel Uhl, držitel panství

Ignác Firbas, lékárník, zakladatel a účetní

František Firbas, syn lékárníka, purkmistr

JUDr. Jos.A. Gabriel, účetní

František Angelis, voskář

Martin Angelis, zakladatel

Jan C. Anger, c.k. poštovní

Edmund Anger, poštministrův syn

Gustav Angelis, kupec

August Růžička: císařský rada, fidlaní adjunkt, čestný kurátor Vídeňského všeobecného zaopatřovacího ústavu

Jan Moser: knížecí schwarzeneberský duchovní

Hynek Poopl, měšťan, voskář

František Svatoš: zemský soudní rada

Hynek Dvořák, sušický notář

ABSTRAKT

Fialová, M. *Dějiny chudinské péče v Sušici do roku 1938*. České Budějovice 2012. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra praktické teologie. Vedoucí práce Mgr. Tomáš Veber, Th.D.

Klíčová slova: Historie města Sušice, sociální péče o dělníky v továrně na sirky, Lidumilný spolek, Masarykovy sociální ústavy, nezaměstnaní, chudinské nadace, sirotčince, historie sociální péče, chudobince, špitál, poradny, almužny.

Práce se zabývá historií chudinské péče v Sušici od 14. století do roku 1938. Práce se skládá pouze z teoretické části, kde jsem přiblížila sociální péči v Čechách, poté jsem přešla k historii města Sušice a poslední část práce je věnována podrobněji dějinám chudinství v Sušici od prvního písemného pramene až do roku 1938. Je zde chronologicky popsán vývoj jednotlivých sociálních ústavů, nadací a spolků, které se věnovaly chudinské péči v Sušici.

ABSTRACT

The history of slum care in Susice until 1938.

Key words: History of Susice, social care for workers in a Match factory, Philanthropy association, Masaryk's social institutes, unemployed, Poor people's foundations, orphanages, history of social care, poorhouses, sickhouses, consulting offices, alms.

The study is engaged in history of slum care in Susice from the 14th century until 1938. The above mentioned study contains at the oretical part, where I focused on social care in Bohemia, then I brought to your attention the history of Susice and at last my work mentions in detail the history of slum care in Bohemia dated from the first written sources until 1938. I have chronologically described the developement of individual social institutes, foundations and associations, which devoted to the care of poor and sick in Susice.